

Разяснения относно Рамковата конвенция за контрол на тютюна (РККТ)

БРОЙ ПЪРВИ / ЯНУАРИ 2008 г.

Поредица от инструкции относно Рамковата конвенция за контрол на тютюна (РККТ) и свързаните с нея задължения на Европейския съюз. Първото издание представя общо описание на РККТ. В бъдещите издания ще бъдат разгледани ключовите разпоредби.

Може да се намери на 16 езика на ЕС на адрес: www.smokefreepartnership.eu

Какво представлява РККТ?

Рамковата конвенция за контрол на тютюна (РККТ) е първият международен договор за обществено здраве в света. Тя признава вредите, причинени от тютюневите изделия и компаниите, които ги произвеждат. Договорът определя правно обвързващи цели и принципи, които трябва да се спазват от държавите или регионалните организации за икономическа интеграция като Европейската общност (наречани страни), които са го ратифицирали и по този начин са се съгласили да го изпълняват.

Какви са целите на РККТ?

Тя цели да предпази настоящите и бъдещи поколения от унищожителните здравни, социални, екологични и икономически последици от употребата на тютюн и излагането на тютюнев дим.

Защо е необходима РККТ?

Понастоящем тютюнът е основната причина за предотвратима смърт в света. Ако се запазят настоящите навици по отношение на тютюнопушенето, тютюнът ще убива около 10 милиона души всяка година до 2025 г. — включително 7 милиона души в развиващи се страни — и 1 милиард души до края на XXI век.¹ Много различни фактори (като контрабандата и трансграничната реклама) засягат тютюневата епидемия и поради това много страни не могат да я контролират успешно, като работят на индивидуален принцип. РККТ също признава, че тютюневата промишленост, която е глобална промишленост, все повече се насочва към развиващия се свят, за да компенсира загубите на традиционните пазари.

Как е разработена тя?

Договорът беше разработен след преговори и обсъждания в продължение на четири години между членовете на Световната здравна организация (СЗО). 192 страни (включително Европейската общност) подписаха договора при неговото сключване през 2004 г. Той официално влезе в сила през февруари 2005 г.

Обвързваща ли е РККТ, след като е подписана от дадена страна?

Не. С подписването дадена страна само потвърждава своята подкрепа за РККТ. Всяка страна трябва също да ратифицира договора. Това означава, че тя трябва официално (след нейната национална правна процедура) да изрази своето намерение за обвързаност с договора. Към декември 2007 г. 151 страни (включително Европейската общност и 25 държави-членки на Европейския съюз) са ратифицирали РККТ.

Това ли е краят на процедурата?

Не. Тъй като договорът определя основни цели и принципи, необходима е допълнителна работа, за да се разработят по-специфични задължения. Те са известни като „протоколи“ и ще бъдат разработени с течение на времето от страните по договора.

Кой ръководи договора?

Конференцията на страните (КНС), представляваща всички страни, които са ратифицирали РККТ, ръководи техническите и финансови аспекти на договора. Тя ще разработи протокол и насоки въз основа на принципите, посочени в основния текст на РККТ, и ще наблюдава и докладва за изпълнението на договора. Вече са се състояли две сесии на КНС през 2006 г. и 2007 г. Следващата сесия е планирана за 2008 г.

Какви са ключовите разпоредби на РККТ?

Тютюнева промишленост: Обществените здравни служители и здравни защитници в целия свят са съгласни с това, че тютюневата промишленост не трябва да влияе на политиките за обществено

¹ J Mackay, M Eriksen и O Shafey, *The Tobacco Atlas* (2-о изд. Атланта: Американска общност за борба с рака, 2006 г.)

здраве. РККТ утвърждава това понятие, тъй като член 5.3 задължава страните да „защитават тези политики [за обществено здраве] от търговски и други интереси на тютюневата промишленост“. Страните по РККТ трябва да гарантират, че протоколите и насоките, разработени в резултат на РККТ, включват специфични мерки за предотвратяване на използването от тютюневата промишленост на икономическата и политическата ѝ мощ, за да намали силата на конвенцията. Проект за насоки за прилагането на този член ще бъде изготвен на третата КНС през 2008 г. (член 5.3)

Предпазване от излагане на тютюнев дим: РККТ признава, че научно е доказано, че излагането на тютюнев дим предизвиква смърт, заболявания и увреждания. От всички страни се изисква да прилагат ефективни мерки за предпазване на непушачите от дим на обществени места, включително на работното място и в транспорта, и да се стремят към цялостен подход, т. е. без изключения. (член 8)

Етикетирание: Ясни предупреждения относно здравето (текст или рисунки, или и двете), които да покриват най-малко 30 % от видимата повърхност на опаковката на тютюневия продукт. Забранява се употребата на думи като „леки“, „меки“ или „с ниско съдържание на катран“. (член 11).

Реклама: Страните трябва да работят за цялостна забрана на рекламата (пряка и непряка) до 2010 г. Страните, чиито конституции не позволяват цялостна забрана, въпреки това трябва да ограничат рекламата, популяризирането и спонсорството на тютюневи изделия в рамките на ограниченията на техните национални законодателства. (член 13).

Отговорност: Като включва разпоредба за отговорност, РККТ цели да направи компаниите за тютюн по-отговорни за своето поведение в миналото и да им попречи да причиняват вреди в бъдеще. От страните се изисква да обсъдят наказателното преследване и търсенето на обезщетения от компаниите за тютюн за всяко осъдително поведение. (членове 4.5 и 19).

Незаконна търговия: Втората КНС реши да открие преговори относно протокол за борба с незаконната търговия. Предложенията включват маркиране на опаковките с тютюн, така че да може да бъде проследен техният произход и крайно предназначение. Европейската служба за борба с измамите (OLAF) и Европейската комисия активно участват в разработването на този протокол. (член 15).

Регламентиране на тютюневи изделия: Производителите на тютюневи изделия трябва да уведомяват правителствата за съдържанието на своите продукти в съответствие с националните законодателства. Ще бъдат разработени насоки за регламентиране на тютюневите изделия. (членове 9 и 10)

Данъчно облагане: РККТ признава ролята на данъчните и ценовите мерки за намаляване на потреблението на тютюн. От страните се изисква да вземат предвид целите на общественото здраве при прилагането на данъчните и ценовите политики за тютюневи изделия. (член 6).

Какво означава РККТ за членовете на Европейския съюз и неговите институции?

Всички държави - членки на Европейския съюз, с изключение на Италия и Чехия, са подписали и ратифицирали РККТ, така че принципите на договора трябва да бъдат отразени в техните национални законодателства и политики. Европейската общност (ЕО²), представлявана от Европейската комисия, също е страна по РККТ.

Защо Европейската общност също подписа РККТ?

² ЕО означава държавите - членки на Европейския съюз, които са съгласни да споделят правомощия в определени области на политика и да споделят общи институции, като Съвета, Европейския парламент и Комисията.

Член 152 от Договора за Европейски съюз задължава Европейската общност да подпомага подобряването на общественото здраве и да работи с трети страни и международни организации в сферата на общественото здраве³. Също така, като действа обединено, Европейската общност може да има по-голямо влияние върху резултата от обсъжданията на международно ниво. Държавите - членки на Европейския съюз могат да упълномощат Европейската комисия да преговаря и да сключва международни споразумения от тяхно име в договорени области на политика. Европейската комисия може единствено да представлява държави-членки в области на политиката, които са обхванати от договорите на Европейския съюз, като в случая това са общественото здраве (член 152), международната търговия (член 133) и вътрешният пазар (член 95).

Тъй като Европейската общност е страна по РККТ, това означава ли, че всички държави - членки на Европейския съюз също автоматично стават страни по нея?

Не. Държавите - членки на Европейския съюз само са оправомощили Европейската общност да действа от тяхно име в определени области на политика. Държавите - членки на Европейския съюз трябва също да ратифицират договора на национално ниво.

Това означава ли, че всички страни, които ратифицират договора, ще имат същите закони като тези на Европейския съюз?

Не. Договорът само определя минимални стандарти и принципи. Страните имат право да ги превишат, ако желаят, като спазват своите национални закони и конституции.

Трябва ли Европейският съюз да въведе ново законодателство, за да изпълни задълженията си по договора?

Да и не.

Европейският съюз вече е приел обвързващо законодателство в много от областите, които са обхванати от РККТ, като:

- Директива 89/552/ЕИО, която забранява всички видове телевизионна реклама и телевизионен пазар на тютюневи изделия;
- Директива 2001/37/ЕО, която урежда производството, представянето и продажбата на тютюневи изделия.
- Директива 2003/33/ЕО, която урежда рекламирането и спонсорството на тютюневи изделия.
- Директива 2001/95/ЕО относно общата безопасност на продуктите определя изисквания за безопасност на потребителските продукти, които се въвеждат в рамките на Европейския съюз или вече са в обращение.

Необвързващите мерки на Европейския съюз, които също са обхванати от РККТ, включват:

- Препоръка на Съвета от 2 декември 2002 г. за предпазване от пушене (обхващаща пасивното пушене, автоматите за продажба, непряката реклама и оповестяването на информация относно търговските бюджети на производителите на тютюн).
- Решение 2003/641/ЕО на Комисията относно използването на цветни снимки като предупреждения за здравето върху опаковки на тютюневи изделия.

Новите области, които Европейската общност трябва да разгледа, включват:

- Право на отговорностите;
- Политики за борба с международната контрабанда.

Европейският парламент участвал ли е в разработването на договора?

Да. Той следеше отблизо разработването на РККТ. На двама членове на Европейския парламент (Minerva-Melpomeni Malliori и Jules Maaten) беше даден статут на наблюдатели в делегациите на Европейската общност, които преговаряха относно договора. Членовете на Европейския парламент

³ Работен документ на службите на Комисията, придружаващ Бялата книга — Заедно за здраве: Стратегически подход за ЕС 2008-2013 г. (стр. 10).

приеха също две резолюции на Европейския парламент (през 2001 г. и 2004 г.) в подкрепа на РККТ.

Неотдавна, в своя доклад за 2007 г. относно Зелената книга за Европа без тютюнев дим на Комисията, Парламентът призова Комисията и държавите членки да включат контрола на тютюна като ключов приоритет в тяхната работа по здравеопазването и развитието и помоли Италия и Чехия да ратифицират РККТ възможно най-скоро.

Европейският съюз и неговите държави членки изиграха важна роля при договарянето на текста на РККТ, по-специално като гарантираха разработването на протокол за борба с незаконната търговия. Европейската общност с 25 от своите държави членки, като страна по РККТ, има най-голям финансов принос за работата и администрацията на КНС. Тя също е потенциално най-големият източник на ресурси за техническа и финансова помощ за страните с ниски и средни приходи.

Като поеме водещата роля, Европейският съюз може да демонстрира на другите държави в света, които са с по-малък опит в тютюневата промишленост, че тютюневата епидемия може да бъде овладяна и дори намалена.

Ще окаже ли влияние договорът върху работата на Европейския парламент?

Да. Тъй като Европейската общност е ратифицирала договора, всички институции на Европейската общност и техните взаимоотношения с тютюневата промишленост ще се наблюдават отблизо. РККТ конкретно призовава страните да защитават своите политики от търговски и други интереси на тютюневата промишленост. Парламентът ще има думата и по отношение на всяко преразглеждане или въвеждане на ново законодателство на Европейския съюз въз основа на поетите от него ангажименти по РККТ.

Ще окаже ли влияние договорът върху работата на Европейската комисия?

Да. Зелената книга на Комисията от 2007 г. „Към Европа без тютюнев дим: политически опции на ниво ЕС“ вече е насочена към това как Европейската общност може да разгледа своите задължения по РККТ, за да се справи с излагането на тютюнев дим на работното място, в обществения транспорт и на закрити обществени места.

Комисията също така:

- Ще обсъди как съществуващите механизми за финансиране на Европейския съюз могат да се използват за подпомагане на развиващите се страни при изпълнението на техните задължения по РККТ и за помагане на производителите на тютюн при намирането на алтернативи на отглеждането на тютюн.
- Ще поддържа база от данни със закони и регламенти за тютюна и данни от националните програми за надзор.
- Ще докладва обратно на КНС относно напредъка на Европейската общност при изпълнението на договора.

Ще окаже ли влияние договорът върху държавите - членки на Европейския съюз?

Да.

Държавите членки, които са ратифицирали договора, трябва (в съответствие с националното си законодателство) да следват целите и принципите, изложени в договора.

Те са поели ангажимент да:

- разработват (и финансират) национални стратегии за контрол на тютюна и програми за надзор;
- защитават своите политики от търговски и други интереси на тютюневата промишленост;
- разработват и насърчават програми за национални проучвания;
- разработват образователни програми (насочени предимно към младите хора);
- установят база от данни със закони и регламенти относно тютюна.

Държавите - членки на Европейския съюз ще имат думата по отношение на всяко преразглеждане на съществуващото или въвеждане на ново законодателство на Европейския съюз въз основа на поетите от тях ангажименти по РККТ.

РККТ, ако се прилага ефективно, има потенциал да овладее тютюневата епидемия в развиващите се страни и значително да намали броя на умиращите годишно в ЕС 650 000 души по причини, свързани с тютюна. Това ще бъде постигнато единствено ако Европейският съюз продължи да играе водеща роля при гарантиране на практическото изпълнение на ангажиментите, договорени в РККТ.

„Преговорите по РККТ на Световната здравна организация вече са поставили началото на процес, който е довел до видими промени на ниво на отделните държави. Успехът на РККТ на Световната здравна организация като инструмент за обществено здраве ще зависи от енергията и политическия ангажимент, които отдаваме на нейното прилагане в държавите през следващите години. Успешният резултат ще бъде от глобална полза за общественото здраве.“

– д-р **LEE Jong-wook**

Генерален директор, Световна здравна организация

ЗА ДОПЪЛНИТЕЛНА ИНФОРМАЦИЯ ВИЖТЕ:

- Целия текст на РККТ: http://www.who.int/tobacco/framework/WHO_FCTC_english.pdf
- Световна здравна организация: <http://www.who.int/tobacco/framework/en>
- Алианс на Рамковата конвенция за контрол на тютюна (АРК): <http://www.fctc.org>
- Партньорство „Без тютюнев дим“: <http://www.smokefreepartnership.eu>

Партньорството „Без тютюнев дим“ (SFP) е стратегическо, независимо и гъвкаво партньорство между Европейското дружество по респираторни заболявания, Британската организация за изследване на рака и Националният институт за изследване на рака, Франция. То цели да насърчава популяризирането на контрола на тютюна и проучванията на политиката на нивото на Европейския съюз и на национално ниво в сътрудничество с други здрави организации и мрежи за контрол на тютюна в Европейския съюз.

Редактори: *Gráinne Crowley* и *Archie Turnbull*

Smokefree Partnership

39-41 rue d'Arlon, 1000 Brussels, Тел.: +32 2 238 53 63, Факс: +32 2 238 53 61

www.smokefreepartnership.eu

Дизайн и изработка: www.inextremis.be